

Pierwsza pielgrzymka Jana Pawła II do Polski. Historyczne wydarzenie czy aktualne przesłanie?

O. Tomasz Grabiec OFM^{Cap} 1

W minionym roku obchodziliśmy 40. rocznicę pierwszej podróży apostolskiej Jana Pawła II do Polski, która odbyła się w czerwcu 1979 roku. Karol Wojtyła, wybrany na papieża w Rzymie 16 października 1978 roku, przybył wówczas do swojej ojczyzny, aby uczestniczyć w kościelnych uroczystościach dotyczących obchodów 900-lecia śmierci św. Stanisława oraz w zamknięciu Synodu Archidiecezji Krakowskiej, w którego pracach – jeszcze jako biskup krakowski – brał czynny udział.

W historii dziejów naszej ojczyzny pierwsza pielgrzymka Papieża do Polski zajmuje wyjątkowe miejsce. Wydarzenie, które miało mieć charakter religijny, stało się „czymś więcej” – zainicjowało wiele zmian w strukturach społecznych, prowadzących m.in. do powstania w niedalekiej przyszłości „Solidarności”, a następnie do przemian ustrojowych. Również dziś w świadomości wielu Polaków wspomniana pielgrzymka Jana Pawła II postrzegana jest jako jedno z ważniejszych wydarzeń historyczno-religijnych².

Przyjazd Papieża, najwyższego zwierzchnika Kościoła katolickiego, do kraju będącego w tamtym czasie pod wpływem reżimu komunistycznego był wydarzeniem niecodziennym. Na długo przed planowanym przybyciem Jana Pawła II do Polski toczyły się skomplikowane rozmowy,

¹ O. dr Tomasz Grabiec OFM^{Cap} (kapucyn), duszpasterz akademicki w parafii pw. Św. Augustyna we Wrocławiu.

² <https://www.cbos.pl/spiskom.pol/2009/k_083_09.pdf> [dostęp: 21.12.2019].

dotyczące realizacji tego przedsięwzięcia³. Zarówno prawna, jak i polityczna sytuacja w Polsce sprawiły, że perspektywa wymuszonej współpracy władzy państwowej z duchowieństwem w zakresie organizacji pielgrzymki oddziaływała na jakość życia chrześcijańskiego wiernych, powodując zmianę uwarunkowań religijno-kulturowych w analizowanej materii⁴. Mając na uwadze sposób sprawowania władzy i kontekst społeczno-polityczny⁵, nie można zapomnieć o tym, że ludność pozbawiona była podstawowych swobód obywatelskich, opozycja była zwalczana, wolność słowa i media cenzurowane, a działania o charakterze religijnym skutecznie ograniczane. Bezдушny pragmatyzm ideologiczny był faktem, z którego zdawali sobie sprawę zarówno rządzący, jak też osoby nieangażujące się w działalność polityczną. Zasadne wydaje się twierdzenie, że władze państwowe obawiały się papieskiej wizyty⁶. Przekonanie to wynikało z faktu, że przybywający do swojej ojczyzny Papież reprezentuje inny światopogląd – osadzony na Ewangelii, a spotkania z wiernymi mogą mieć charakter konfrontacji, prowadzącej do osłabienia

³ P. Raina. *Wizyty apostolskie Jana Pawła II w Polsce. Rozmowy przygotowawcze Watykan – PRL – Episkopat*. Warszawa 1997 s. 12.

⁴ W. Przygoda. *Duch Święty darem i zobowiązaniem dla chrześcijanina. Refleksja na kanwie przesłania św. Jana Pawła II do Polaków z 1979 roku*. W: *Pamięć i zobowiązanie. W hołdzie wobec myśli Świętego Jana Pawła II*. Red. W. Wojtyła. Radom 2017 s. 55.

⁵ Kościół w Polsce postrzegany był przez komunistów jako niezależna siła społeczna, która skutecznie utrudniała opowszechnianie materialistycznej ideologii, na bazie której starano się zbudować nowe społeczeństwo. Ponieważ religia i związane z nią obrzędy tworzyły tożsamość kulturową Polaków, należało osłabiać, a następnie wyeliminować z przestrzeni życia społecznego. Więcej: P. Friszke, A. Zaręba. *Wizyta Jana Pawła II w Polsce 1979*. Warszawa 2005 s. 5-22.

⁶ Wytyczne dla Departamentu IV MSW dla wydziałów IV KWMO w związku z wizytą Papieża w Polsce sygnalizowały, że „[...] zamiarem hierarchii jest nadanie wizycie charakteru masowego o skali dotychczas nie spotykanej. Obok podejmowanych zabiegów organizacyjnych w kraju [...] hierarchia liczy na zwiększoną akredytację dziennikarzy zagranicznych oraz napływ Polonii i cudzoziemców”. IPN Kr 028/03. T. 1 k. 22/31. Cyt. za: W. Skalski. *Pierwsza pielgrzymka Ojca Świętego Jana Pawła II do Polski*. Kraków 2008 s. 158-167. Wytyczne, oznaczone sygnaturą „tajne, specjalnego znaczenia” zawierały szereg szczegółowych wskazań dotyczących obecności głowy Kościoła katolickiego w Polsce.

realizacji założeń idei komunistycznych, reprezentowanych przez „jedyną, słuszną partię”⁷.

Wspomniana rocznica przybycia Papieża do Polski stanowi okazję do tego, aby nie tylko powrócić do historycznych chwil, które tak mocno wpłynęły na morale rodaków mieszkających w kraju, ale również – w drodze retrospekcji – odczytać na nowo treści papieskiego przesłania. Może się bowiem okazać, że pasterskie wskazania, podjęte wtenczas przez Jana Pawła II, mimo upływu lat są wciąż aktualne i wymagają dalszej kontynuacji

Pomimo tego, że główne akcenty nauczania papieskiego dotyczyły osoby św. Stanisława Biskupa oraz prac Synodu Archidiecezji Krakowskiej, pielgrzymka Jana Pawła do ojczyzny miała szerokie spektrum oddziaływania o zasięgu ogólnopolskim. Liczne spotkania z wiernymi oraz okolicznościowe przemówienia do ludzi określonych stanów i profesji sprawiały, że poruszane przez niego zagadnienia przyjmowane były przez niezliczone rzesze pielgrzymów uczestniczących w tamtych wydarzeniach. Religijne spotkanie z następcą św. Piotra było okazją do ponownego odkrycia skarbu wiary, na fundamencie której od ponad tysiąca lat budowana jest tożsamość narodu polskiego.

Wśród wielu kwestii podjętych przez Jana Pawła II znalazły się takie, które stanowią stały element nauczania Kościoła. Należą do nich niewątpliwie zagadnienia dotyczące życia małżeńskiego i rodzinnego, moralności, hierarchii wartości czy też ochrony życia od poczęcia aż do naturalnej śmierci. Mając na uwadze fakt, że Papież przybył do Polski w pierwszym roku swojego pontyfikatu, można zauważyć, że niektóre jego przemyślenia dotyczące natury familologicznej były tylko sygnalizowane, a ich rozwinięcie nastąpiło w kolejnych latach pełnionego urzędu⁸.

⁷ G. Weigel. Świadek nadziei. Biografia papieża Jana Pawła II. Warszawa 2001 s. 382-383.

⁸ Podczas swojego pontyfikatu Papież wiele uwagi poświęcił zagadnieniom rodziny, czego potwierdzeniem były liczne przemówienia, orędzia i okolicznościowe dokumenty. Na uwagę zasługuje cykl katechez śródowych, w których Jan Paweł II rozwijał teologię małżeństwa w duchu personalizmu chrześcijańskiego. Zob. Jan Paweł II. *Meżczyzna i niewia-*

Podczas homilii wygłoszonej do pielgrzymów zgromadzonych w sanktuarium narodowym w Częstochowie Papież przypomniał o podstawach, na których należy budować wspólnotę życia rodzinnego. Mówił m.in.: „życie ludzkie na różnych poziomach poddane jest wymogom sprawiedliwości i miłości. Pierwszym takim poziomem jest rodzina. I ja – drodzy rodacy – pragnę modlić się dziś razem z wami – o jedność wszystkich polskich rodzin. Jedność ta bierze początek w sakramencie małżeństwa, w owych uroczystych ślubach, którymi wiążą się ze sobą mężczyzna i kobieta na całe życie, powtarzając sakramentalne «iż ciebie nie opuszczę aż do śmierci». Jedność ta wynika z miłości oraz wzajemnego zaufania – a owocem jej i nagrodą jest również miłość i zaufanie dzieci w stosunku do rodziców. Ta więźba duchowa jest najsilniejszym fundamentem jedności. Biada, jeśli ona osłabnie lub wykruszy się pomiędzy małżonkami, a także pomiędzy rodzicami i dziećmi”⁹.

Obecność Papieża w Polsce stanowiła okazję do tego, aby przeciwstawić się i zabrać głos wobec prowadzonej przez komunistów polityki proaborcyjnej i antyrodzinnej. Do wiernych zgromadzonych na Wzgórzu Lecha w Gnieźnie Jan Paweł II apelował: „[...] ażeby w najwyższym poszanowaniu była kobieta na polskiej ziemi, ażeby w najwyższym poszanowaniu było macierzyństwo [...] aby w najwyższym poszanowaniu było dziewictwo”. Przesłanie to miało duże

---

stą stworzył ich. Lublin 2011; Jan Paweł II. *Encyklika Evangelium vitae o wartości i nienaruszalności życia ludzkiego* (25.03.1995), będąca swoistym apelem do rodzin, aby zgodnie z Bożym zamysłem stawały się sanktuarium życia (EV 6). Tematyce rodzinnej została poświęcona *Adhortacja apostolska Familiaris consortio o zadaniach rodziny chrześcijańskiej* (22.11.1981) [dalej: FC], w której Papież przypomniał wykładnie katolickiego nauczania na temat małżeństwa i rodziny. Niektóre aspekty dotyczące spraw rodzinnych zawarte zostały w specjalnie dedykowanych listach apostolskich. Więcej: *List do kobiet Mulieris dignitatem O godności i powołaniu kobiety* (15.10.1988); *List do rodzin Gratissimam sane z okazji Roku Rodziny* (2.02.1994); *List do dzieci w roku rodziny* (13.12.1994).

⁹ Jan Paweł II. *Homilia w czasie Mszy św. odprawionej pod Szczytem Jasnej Góry dla pielgrzymów z Dolnego Śląska i Śląska Opolskiego* (Częstochowa, 5 czerwca 1979). W: Jan Paweł II. *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia, homilie*. Kraków 1999 s. 105.

znaczenie dla uczestników pielgrzymki żyjących w kraju, gdzie podejmowano próby kwestionowania zasad chrześcijańskich oraz wartości etyki seksualnej, a rozwiązłość obyczajową przedstawiano jako postęp, wyzwolenie i wymóg nowych czasów¹⁰.

Troska o rodzinę wyraża się również w aktywności zawodowej umożliwiającej realizację potrzeb materialnych swoich najbliższych. Obszar ten wymaga jednak stałej uwagi, aby to, co jest tylko narzędziem i środkiem do celu nie zdominowało i nie deprecjonowało podmiotowości człowieka. Zwrócił na to uwagę Jan Paweł II podczas kazania wygłoszonego w czasie Mszy św. do pielgrzymów z Górnego Śląska. Wskazania pasterskie głowy Kościoła kierowane do ludzi pracy powinny wybrzmieć jeszcze wyraźniej w czasach współczesnych, gdzie często zaburzona jest hierarchia dotycząca ludzkiego działania. Papieskie przesłanie ukazuje pracę jako podstawowy wymiar ludzkiego bytowania na ziemi, który obok technicznego znaczenia posiada również aspekt etyczny. W tym ujęciu – podkreśla Papież – człowiek przez pracę czyni sobie ziemię „poddaną”, o ile przez własne postępowanie okazuje się panem, a nie niewolnikiem ziemi, a także panem, a nie niewolnikiem pracy¹¹.

Praca rozumiana jako aktywność zawodowa jest czynnikiem rozwojowym, który ma pomagać człowiekowi w tym, aby stawał się lepszą i duchowo dojrzałą osobą. Zewnętrzny wymiar pracy uzdalnia jednostkę do tego, aby stawała się ona odpowiedzialnym podmiotem, zdolnym do wypełniania swojego ludzkiego powołania. Powinność ta obejmuje wymiar osobisty i społeczny. Osobliwym obszarem realizacji życiowych celów jest wspólnota rodzinna. Mężczyzna i kobieta, tworząc wspólnotę życia, włączają się w odwieczny zamysł Boga i stają

¹⁰ G. Łęcki. *Jan Paweł II. Staralem się mówić za was*. Warszawa 2008 s. 60.

¹¹ *Homilia w czasie Mszy św. odprawionej pod szczytem Jasnej Góry dla pielgrzymów z Górnego Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego* (Częstochowa, 6 czerwca 1979). W: Jan Paweł II. *Pielgrzymki do Ojczyzny* s. 135.

się Jego współpracownikami w zakresie przekazywania życia. W tym kontekście praca staje się narzędziem, za pomocą którego rodzina uzyskuje środki niezbędne do swojego utrzymania i zabezpieczenia.

Nauczanie Jana Pawła II wypływa z objawienia Bożego i tradycji Kościoła. Teologiczna perspektywa dotycząca powołania i przeznaczenia człowieka pozwala spojrzeć na niego w ujęciu teologicznym, którego zakres jest szerszy od nauk przyrodniczych. W religijnej interpretacji człowiek zostaje przedstawiony jako korona wszystkich stworzeń. Pismo Święte osadza osobę ludzką w centralnym miejscu wszystkiego, co istnieje. Nie bez znaczenia jest fakt, że w biblijnej prezentacji człowiek zostaje powołany do życia jako ostatnie dzieło Boga. Wynika z tego, że wszystko, co wcześniej zostało stworzone, będzie mu służyć. Jest on szczególnym adresatem działania Bożego. Powołana do życia osoba staje się bliskim i najważniejszym współpracownikiem Boga. Biblia akcentuje jej godność i wyjątkową rolę wobec świata stworzonego. Przejawem uprzywilejowanej pozycji wobec innych stworzeń jest to, że człowiek w imieniu Boga nadaje im nazwy i panuje „[...] nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi” (Rdz 1,28).

Poszczególne dzieła stworzone przez Boga zostają ocenione jako „dobre”, natomiast w odniesieniu do człowieka pojawia się określenie „bardzo dobry”. W ujęciu tym nie ma jednak miejsca na dualistyczną koncepcję człowieka, w której przeciwstawiane są materia i duch, jak ma to miejsce na polu filozofii starożytnej. Zastosowany przez autora biblijnego zabieg służy podkreśleniu pozytywnego spojrzenia na jego naturę. W oczach Boga stworzona osoba jawi się jako dzieło doskonałe.

Wyjątkowa pozycja człowieka w świecie wynika z jego złożonej natury. Będąc jednością psycho-fizyczno-duchową, powinien on podejmować takie działania, które umożliwiają realizację zadań zamierzonych przez Stwórcę. Istotnym czynnikiem kształtowania tożsamości osoby jest modlitwa. Jak zauważył Papież, „człowiek [...] nie

może odnaleźć inaczej siebie, potwierdzić tego, kim jest, jak tylko szukając Boga w modlitwie. Szukając Boga, spotykając się z Nim przez modlitwę, człowiek zarazem musi odnajdywać siebie, skoro sam jest podobieństwem Boga. Nie może siebie odnaleźć inaczej, jak tylko w tym swoim Pierwowzorze. Nie może też przez pracę inaczej potwierdzić swego «panowania» nad ziemią, jak tylko modląc się równocześnie. Modląc się i świętując Dzień Pański¹².

Materialistyczna koncepcja świata może prowadzić do tego, że człowiek poszukuje sensu i spełnienia w obrębie świata stworzonego. Nadmierna koncentracja na tym wymiarze zawęży jednak rozwój potencjału złożonego w ludzkim wnętrzu. Podczas swojego nauczania Jan Paweł II zwrócił na to uwagę: „Nie dajcie się uwieść pokusie, że człowiek może odnaleźć siebie, wyrazić siebie, odrzucając Boga, wykreślając modlitwę ze swego życia, pozostając przy samej tylko pracy w złudnej nadziei, że same jej wytwory bez reszty nasycą wszystkie potrzeby ludzkiego serca. Nie samym chlebem żyje człowiek!”¹³.

Przesłanie Papieża budowane jest na chrześcijańskiej antropologii, która ujmuje człowieka wielowymiarowo. Tylko człowiek, jako byt stworzony, posiada zdolność wartościowania i oceny własnego postępowania. Te specyficzne uzdolnienia dotyczące ludzkiego działania wymagają osobistej współpracy z Bogiem. Proces odkrywania świata wartości i budowania życia opartego na ich fundamentach pogłębia się na modlitwie. Religijny aspekt ma duże znaczenie w życiu młodych osób, które dopiero stają na progu dorosłości. Do tej grupy zwrócił się Papież, przemawiając w Kalwarii Zebrzydowskiej: „Więcej jeszcze – chcę wam powiedzieć wszystkim, a zwłaszcza młodym [...]: nie ustawajcie w modlitwie. Trzeba się zawsze modlić, a nigdy nie ustawać (Łk 18,1), powiedział Pan Jezus. Módlcie się i kształtujcie poprzez modlitwę swoje życie. «Nie samym chlebem żyje człowiek, ale przede wszystkim słowem, które pochodzi z ust Bożych» (Mt 4,4) i nie sama

¹² *Tamże* s. 136.

¹³ *Tamże*.

doczesnością, i nie tylko przez zaspokajanie doczesnych – materialnych potrzeb, ambicji, pożądań. Jeśli mamy żyć tym słowem, słowem Bożym, trzeba «nie ustawać w modlitwie»! Może to być nawet modlitwa słów¹⁴.

W czasie homilii w Nowym Targu Papież zwrócił uwagę na szczególne miejsce człowieka w stwórczym planie Boga i jego prerogatywy z tym związane. Przypominając o tym, że Stwórca powierzył ludziom ziemię, aby czynili ją sobie poddaną (Rdz 1,28), wpisał również w ich serce odpowiedzialność za realizację tego zadania. Panowanie człowieka nad światem obejmuje nie tylko rzeczywistość materii, ale przejawia się w rozumnym kształtowaniu zasad i norm życia społecznego. Proces budowania odniesień międzyludzkich jest wyzwaniem wciąż aktualnym, a jego owocność warunkowana jest poszanowaniem praw każdego człowieka, w tym również fundamentalnego prawa do życia.

Priorytetowym miejscem realizacji tego postulatu jest małżeństwo i budowana na nim rodzina, będąca pierwszym i naturalnym środowiskiem życia i rozwoju¹⁵. Socjologiczne rozumienie rodziny jako podstawowej formy organizacji życia społecznego¹⁶ nie odzwierciedla w pełni głębi i znaczenia, jaką odgrywa ona w życiu osób wierzących w Chrystusa. Wymiar religijny pozwala spojrzeć na wspólnotę małżeńską jako na rzeczywistość świętą, chcianą i zamierzoną przez Boga. Pomocą w odkrywaniu tych prawd jest Biblia oraz stałe nauczanie Kościoła.

Pismo Święte przeniknięte jest ideą małżeństwa oraz tajemnicą miłości Boga. Od pierwszych stron Starego Testamentu aż do ostatniej księgi Nowego Testamentu,

¹⁴ *Przemówienie do pielgrzymów zgromadzonych w sanktuarium Matki Bożej* (Kalwaria Zebrzydowska, 7 czerwca 1979). W: Jan Paweł II. *Pielgrzymki do Ojczyzny* s. 148.

¹⁵ A. Balcer, A. Wojnarowska. *Rodzina jako środowisko życia i wychowania*. W: *Edukacja – wychowanie – oświata*. Red. A. Łacina-Łanowski, J. Stanek. Łódź 2014 s. 76.

¹⁶ Z. Tyszka. *Rodzina w świecie współczesnym – jej znaczenie dla jednostki i społeczeństwa*. W: *Pedagogika społeczna*. Red. T. Pilch, I. Leparczyk. Warszawa 1995 s. 137.

która jest Apokalipsa, możemy zauważyć istotne treści teologiczne odnoszące się do życia małżeńskiego¹⁷. Sakralny charakter związku pierwszych ludzi został osadzony na bezpośredniej interwencji Stwórcy, o czym przypomina Księga Rodzaju. Religijne przesłanie dobitnie akcentuje fakt, że mężczyzna i kobieta posiadają swoją tożsamość, są istotami równymi w naturze i godności, a podkreślone zróżnicowanie płciowe wskazuje na ich wzajemną komplementarność¹⁸. W człowieczeństwo mężczyzny i kobiety wpisana jest odpowiedzialność za stworzoną wspólnotę życia, której fundamentem jest miłość, będąca podstawowym i wrodzonym powołaniem każdej osoby ludzkiej¹⁹.

Okoliczności związane z pojawieniem się człowieka na ziemi wyznaczają rolę, jaką ma on odegrać w świecie będącym jego przestrzenią życiową. Zawarte w tekście biblijnym przesłanie wskazuje, że człowiek nie tylko przychodzi po innych i nie jest wyłącznie uwieńczeniem powstałego dzieła. Zostaje on uczyniony na obraz Boży, aby w Jego imieniu panować nad światem stworzonym.

Stwórczy zamysł Boga i powołanie do życia pierwszych ludzi ukazuje wyjątkowość osób, które zostają uczynione na obraz i podobieństwo Boże. Bóg tak ukształtował człowieka, że związek mężczyzny z kobietą staje się fundamentem wspólnoty ludzkiej. Powołując do życia mężczyznę i kobietę na swój obraz i podobieństwo, wpisał w ich serca pragnienie, aby przez miłość stawali się jednością²⁰. Natura ludzka zawiera potencjał relacyjny. Pismo Święte mówi zarówno o relacjach damsko-męskich, jak i innych

¹⁷ K. Trzcionka. *Małżeństwo drogą błogosławieństwa – refleksja nad Księgą Tobiasza*. W: *Rodzina – teologia – życie. VIII Studenckie Sympozjum Naukowe*. Red. T. Mikociak. Kraków 2016 s. 53.

¹⁸ G. Łęcki. *Małżeństwo i rodzina w nauczaniu oraz doświadczeniu Kościoła*. Sandomierz 2011 s. 14.

¹⁹ T. Różański. *Wpływ rodziny i wychowania na zachowania ryzykowne młodego człowieka*. W: *Małżeństwo i rodzina w perspektywie różnych wyznań i religii*. Red. K. Kietliński. Warszawa 2017 s. 120.

²⁰ Z. Zaremski. *Troska Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę po Soborze Watykańskim II. Studium teologiczno-pastoralne*. Toruń 2013 s. 283.

więziach, które człowiek będzie budował z innymi²¹. Związek Adama z Ewą jest szczególny, albowiem Bogu zależało na tym, aby ta relacja była płodna i królewska: „[...] abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną” (Rdz 1,28). Bóg, stwarzając człowieka jako mężczyznę i niewiastę, dał mu pierwotne doświadczenie wspólnoty osób²², a natura ludzka wyposażona została w zdolność do kochania drugiego i umiejętność oddania życia w bezinteresownym darze z siebie²³. Małżeństwo oparte na wyłącznej i definitywnej miłości Boga staje się obrazem miłości, jaką Bóg miłuje człowieka²⁴. Wspólnota pierwszych ludzi została zaproszona do komunii z samym Bogiem. Osobisty charakter tego zaproszenia wskazuje na wolność człowieka. Bez względu na decyzję podjętą przez adresata: przyjęcia lub odrzucenia propozycji Stwórcy, pozostanie w nim „[...] zdolność do poznania i pokochania swojego Stworzyciela”²⁵.

Podczas homilii wygłoszonej w czasie Mszy św. w Nowym Targu Papież nawiązał do biblijnego opisu dotyczącego pragnienia budowania wspólnoty małżeńskiej. Zawarta w Księdze Rodzaju prawda o ludzkiej miłości mówi, że „mężczyzna opuszcza ojca swego i matkę i łączy się z żoną swoją tak ściśle, że stają się jednym ciałem” (Rdz 2,24). Opis doświadczenia jedynej w swoim rodzaju komunii pomiędzy mężczyzną i kobietą stał się punktem wyjścia, aby przypomnieć wiernym znaczenie powołania rodzinnego i rodzicielskiego. Jan Paweł II naucza: „I tak jak ziemia z opatrnościowego ustanowienia Stwórcy przynosi plon, podobnie też to zjednoczenie w miłości dwojga osób: mężczyzny i kobiety owocuje nowym życiem ludzkim. To życiodajne zjednoczenie osób uczynił Stwórca pierwszym sakramentem, a Odkupiciel

²¹ W. Żmudziński. *Pogromcy zamętu*. Warszawa 2018 s. 110.

²² Sobór Watykański II. *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes* (7.12.1965) [dalej: KDK] p. 12.

²³ P. Kieniewicz. *Labirynt małżeński*. Warszawa 2018 s. 15.

²⁴ Benedykt XVI. *Encyklika Deus caritas est* o miłości chrześcijańskiej (25.12.2005) p. 11.

²⁵ KDK 12.

potwierdził ów odwieczny sakrament miłości i życia i nadał mu nową godność, wyciskając na nim pieczęć swojej świętości”²⁶.

Natura ludzka ma charakter relacyjny i uzdalnia człowieka do budowania więzi osobowych. Rodzina odgrywa niezastąpioną rolę w procesie kształtowania postaw społecznych. Dom rodzinny jest miejscem, gdzie człowiek zdobywa pierwsze doświadczenia w tym zakresie i dlatego ważne jest, aby ta najważniejsza wspólnota miała zdrowe i stabilne fundamenty. Jak słusznie zauważył Papież: „od tego, jaka jest rodzina, zależy naród, bo od tego zależy człowiek”²⁷.

Gwarantem stabilnego środowiska rodzinnego jest życie w łasce uświęcającej i współpraca z Panem Bogiem. Życzenia głowy Kościoła, aby rodzina była „silna Bogiem”, potwierdzają to przekonanie, że wspólnotę rodzinną trzeba przeżywać w wymiarze religijnym. Sakrament małżeństwa dysponuje mężczyznę i kobietę do tego, aby mogli budować swoją wspólnotę życia w oparciu o nierozzerwalną więź małżonków – rodziców, w ten sposób stanie się ona wierna „świętemu prawu życia”.

Na przestrzeni wieków Kościół nieustannie podkreślał i bronił prawa do życia, które przysługuje wszystkim ludziom od momentu poczęcia aż do naturalnej śmierci. Kontynuację tego nauczania widać również w przesłaniu Ojca Świętego. W odniesieniu do życia rodzinnego, Jan Paweł II przypominał: „[...] wszelkie działania zmierzające do naruszenia tego prawa mają poważne implikacje w życiu osobistym i wspólnotowym: jeśli się naruszy prawo do życia w tym momencie, w którym poczyną się on jako człowiek pod sercem matki, godzi się pośrednio w cały ład moralny, który służy zabezpieczeniu nienaruszalnych dóbr człowieka. Życie jest pierwszym wśród tych dóbr. Kościół broni prawa do życia nie tylko z uwagi na majestat Stwórcy, który jest tego życia pierwszym Dawcą, ale

²⁶ *Homilia w czasie Mszy św.* (Nowy Targ, 8 czerwca 1979). W: Jan Paweł II. *Pielgrzymki do Ojczyzny* s. 161.

²⁷ *Tamże*.

równocześnie ze względu na podstawowe dobro człowieka”²⁸.

Troska o życie dotyczy działań ukierunkowanych na rozwój sił witalnych oraz następstw osobistych wyborów, których skutki wpływają na kondycję ludzką w wymiarze moralnym i egzystencjalnym. Podczas spotkania z młodzieżą, do którego doszło przed kościołem OO. Paulinów na Skałce w Krakowie, Papież zwrócił uwagę na znaczenie wieku młodzieńczego i jego rolę w długotrwałym procesie przygotowywania się do życia rodzinnego. Ważnym etapem pomagającym w kształtowaniu postaw prospołecznych jest również okres studiów oraz środowisko akademickie. W odniesieniu do tych ostatnich Papież wyraził wdzięczność, że „duszpasterstwo [...] wychodzi naprzeciwko młodego człowieka [...], stara się mu ukazać Chrystusa, Ewangelię, pokazuje mu słuszość tych rozwiązań etycznych, które są najważniejsze dla młodego człowieka, przygotowuje młodych ludzi do małżeństwa, do życia w rodzinie”²⁹.

Uzyskane na polu edukacji wykształcenie, jak również preferencje zawodowe oddziałują na jednostkę w procesie rozwojowym, prowadzącym do podjęcia ról społecznych w dorosłym życiu. Nie deprecjonując ich znaczenia, należy pamiętać, że fundamentalnym miejscem, w którym człowiek kształtuje swoją osobowość jest dom rodzinny. W tej naturalnej i wyjątkowej przestrzeni, będącej pierwszą szkołą człowieczeństwa, uczy się on wyrażać siebie i kształtować relacje międzyludzkie. Więzy budowane na wzajemnej miłości i zaufaniu dają poczucie bezpieczeństwa wszystkim członkom rodziny. Prawdę tą należy ciągle przypominać, albowiem jakość tych doświadczeń ma istotne znaczenie w procesie kształtowania postaw społecznych oraz ich przeżywania w życiu dorosłym.

²⁸ Tamże.

²⁹ *Przemówienie do młodzieży zgromadzonej przed kościołem OO Paulinów na Skałce (Kraków, 8 czerwca 1979)*. W: Jan Paweł II. *Pielgrzymki do Ojczyzny* s. 172.

Na kanwie pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II do Polski można postawić pytanie o to, czy jego przesłanie dotyczące wybranych zagadnień życia rodzinnego jest wciąż aktualne, czy też nie? W czasie wizyty Papieża wierni z uwagą wsłuchiwali się w jego nauczanie, które inspirowało do podejmowania wysiłku na rzecz budowania trwałej i nierozzerwalnej wspólnoty życia ukierunkowanej na zrodzenie i wychowanie potomstwa. Współczesny pluralizm społeczno-kulturowy sprawia, że prawdy dotyczące fundamentów chrześcijańskiej rodziny są relatywizowane i banalizowane. Rodzina ujmowana jako podstawowe środowisko życia i miłości staje się jedną z alternatyw dla człowieka dążącego do szczęścia i rozwoju. Pomimo zmieniających się warunków życia i pojawiających się nurtów przeciwnych tradycyjnej rodzinie, podobnie jak wtedy, tak i dziś trzeba otworzyć się na Boże działanie i wołać: „Niech zstąpi Duch Twój! Niech zstąpi Duch Twój i odnowi oblicze ziemi”.

Gotowość do podjęcia odpowiedzialności za budowany związek małżeński stanowi nie lada wyzwanie dla tworzących go osób. Sakrament uzdalnia małżonków do tego, aby podejmowane przez nich zadania realizować w wymiarze religijnym. Małżeństwo przeżywane w kontekście wiary staje się szczególnym powołaniem, w którym człowiek może rozwijać swoją miłość we wspólnocie z drugą osobą³⁰. Prawda ta znajduje potwierdzenie w nauczaniu Kościoła, który przypomina, że „Bóg wpisuje w człowieczeństwo mężczyzny i kobiety powołanie, a więc zdolność i odpowiedzialność za miłość i wspólnotę. Miłość jest podstawowym i wrodzonym powołaniem każdej istoty

³⁰ Człowiek sam dla siebie jest tajemnicą. W małżeństwie obie tajemnice niejako się spotykają. Mało tego, dochodzi do spotkania z doświadczeniem religijnym osobno i poniekąd wspólnie. Ujawnia się tutaj płaszczyzna mistagogiczna. W literaturze bowiem spotka się stwierdzenie, że mistagogię określa się „[...] jako tajemnicę istnienia człowieka, a zwłaszcza tajemnicę jego religijnego doświadczenia albo doświadczenia przez niego Boga”. M. Polak. *Zarys koncepcji duszpasterstwa mistagogicznego*. W: *Duszpasterstwo wobec kryzysu wiary*. Red. W. Przygoda, K. Świąt. Lublin 2013 s. 219.

ludzkiej³¹. Realizacja tego postulatu wymaga jednak nieustannej formacji zmierzającej do tego, aby kształtując własne pragnienia i poruszenia, ukierunkować je na dobro kochanej osoby. Odkrywamy, że osoba „[...] jest zdolna do pewnego rodzaju miłości wyższej: nie do miłości pożądania, która widzi tylko przedmioty, jakie dają satysfakcję własnym pożądaniom, lecz do miłości i przyjaźni, i oddania w takim stopniu, by uznać i miłować osoby dla nich samych. [...] Jest to dar z siebie złożony temu, kto nas miłuje, i w którym człowiek odkrywa i realizuje własne dobro komunii osób, i uczy się wartości tego, że jest kochanym i że kocha³².

Na przestrzeni wieków instytucja małżeńska cieszyła się szacunkiem i autonomią, a kultura społeczna w istotny sposób tworzyła pozytywne środowisko dla przestrzeni małżeńsko-rodzinnej. Również dziś, pomimo ogromnych przemian kulturowych i społecznych, należy wspierać małżonków zmierzających do realizacji celów, które znajdują się u podstaw każdej wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej. Dotyczy to również formy przekazu zmierzającej do tego, aby ukazać małżonkom wartość tych przymiotów małżeństwa, od zachowania których zależy ich wspólne szczęście, dobro ich dzieci oraz przyszłych pokoleń. Okolicznościowe wydarzenia dotyczące osoby Jana Pawła II stanowią okazję do tego, aby nie tylko wspominać naszego wielkiego Rodaka, ale wsłuchiwać się w treść nauczania, które jako Papież rodziny nieustannie podejmował i rozwijał.

Prawdą jest, że przeobrażenia społeczno-kulturowe naszej epoki intensywniej niż w przeszłości oddziałują na sposób życia i jakość więzi międzyludzkich. Procesy te mają również swoje implikacje w życiu rodzinnym, czego negatywnym wyrazem są liczne rozwody, chaos komunikacyjny, nadmierna aktywność zawodowa czy też sieroctwo matrymonialne. Równoległe do występujących

³¹ FC 11.

³² M. Brzeziński. *W trosce o dobro małżeństwa i rodziny. Dokumenty Papieskiej Rady ds. Rodziny*. Lublin 2010 s. 111-112.

zjawisk Kościół podejmuje różnego rodzaju inicjatywy i przedsięwzięcia pastoralne, aby przeciwdziałać trendom niszczącym środowisko małżeńsko-rodzinne. Kościół był i jest niezmiennym orędownikiem świętości i trwałości małżeństwa. Nie przestaje tej prawdy nauczać i o niej świadczyć³³. Przy całej wyrozumiałości dla tylu trudnych sytuacji kryzysowych w rodzinie i dla całej kruchości ludzkich istot Kościół nie przestaje żywić przeświadczenia, że musi on sam pozostawać wierny prawdzie o ludzkiej miłości, gdyby od niej odstąpił, zdradziłby siebie samego³⁴.

W tym kontekście należy spojrzeć na misję Kościoła, która ma charakter służebny, ukierunkowany na dobro każdego człowieka i każdej rodziny. Poruszone podczas pierwszej pielgrzymki do Polski wątki familologiczne mogą stanowić inspirację do tego, aby zatrzymać się i zastanowić, na czym bądź na kim najbardziej nam zależy w naszym życiu. Niech nauczanie Jana Pawła II stanie się okazją do tego, aby w innym wymiarze spojrzeć na swoje życiowe powołanie, a odkrywając sens i piękno życia rodzinnego, pomagać w budowaniu trwałych i zdrowych małżeństw.

Summary:

The Pope's first pilgrimage to Poland is an extraordinary event. People living in the communist block can meet with John Paul II, who comes as a pilgrim to his country. The religious meeting initiated many political changes, and for ordinary people it was a huge experience that one must live in truth to oneself, God and another man. Man has dignity and is called to great things that he can accomplish in everyday life, among the people he loves, who are next to him, in his family. The Pope's teaching is still relevant, it must be discovered and guided.

Key words:

John Paul II, the marriage, the family, family crisis, Church and family, changes in the family, communism and family.

³³ B. Wolański. *Rodzina Bogiem silna – w nauczaniu kardynała Stefana Wyszyńskiego*. W: *Rodzina wspólnotą życia i miłości*. Red. T. Chlipała, J. Michałewski. Świdnica 2017 s. 93-100.

³⁴ KDK 11.